

**GRAN BARCELONA ▶ El Sant Pau
rememora com va ser l'hospital → P. 46**

► 24 Novembre, 2017

Dos visitants al pavelló de Sant Rafael tal com va ser en el passat.

Sant Pau, com era

El recinte modernista rememora en un pavelló com va ser el centre sanitari en la seva època daurada || Una visita a l'edifici de Sant Rafael transporta de forma emocionant al 1920, quan va ser inaugurat

CARLES COLS
 BARCELONA

Va dir Hipòcrates, per qui juraven els metges, que la guerra és la millor escola del cirurgià, de manera que la primera guerra mundial va ser un doctorat *cum laude*. Espanya no hi va participar, però les lliçons dels quiròfons del camp de batalla van travessar la frontera i van arribar a Barcelona, on estava en marxa un projecte majúscul, la construcció de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, la medicina com mai s'havia practicat en aquesta ciutat, l'equivalent a nou illes de cases de l'Eixample dedicades a la sanació i el repòs, espaiosos pavellons modernistes i jardins, tot sortit, a més, del llapis de Lluís Domènech i Montaner.

A l'Hospital de Sant Pau, però, va acabar per passar-li el mateix que a l'Eixample d'Ildefons Cerdà, que es va pervertir arquitectònicament, de manera que són pocs ja els barcelonins que tenen un record real de com va ser aquell recinte abans que allà cap als anys 60 es corrompés. Hi ha una cura per a aquesta desmemòria. Es diu pavelló de Sant Rafael.

Una part dels pavellons de Sant Pau van trobar nòvia fa anys, per exemple, l'OMS, la Casa Àsia, la Universitat Autònoma de Barcelona... Quatre estan pendents de restauració i un, el de Sant Salvador (que en l'última etapa de l'hospital va ser Unitat de Cures Intensives), ja funciona des de fa temps com a espai d'homenatge a l'obra de Domènech i Montaner.

CANVIDENOM // A aquest recinte cal sumar-hi ara el pavelló de Sant Rafael, que val la pena visitar per viatjar en el temps, al 1920, l'any que va ser inaugurat, l'inici de la seva dècada més esplendorosa, perquè després va arribar la guerra civil, quan tot el recinte va ser confiscat i aquell pavelló va perdre fins i tot el nom, per beata, i va passar a dir-se simplement Pavelló 6.

No hi havia habitacions, ni individuals ni compartides. El pavelló era una gran sala, amb el sostre a vuit metres d'altura. Els llits dels pacients estaven en bateria, amb el capçal recolzat a la paret. En algun, allà on els metges a les pel·lícules penegen les gràfiques de les cons-

ARXIU HISTÒRIC HOSPITAL DE SANT PAU

► Així era el pavelló de Sant Rafael, una gran sala amb llits en bateria.

A Domènech i Montaner li va passar amb l'hospital el mateix que a Cerdà amb l'Eixample. Barcelona és incorregible

tants vitals del malalt, hi havia un cartell d'ànim firmat per «unes devotes de la verge de les llàgrimes». Al costat de la porta principal hi havia la sala de dia, una de les senyes d'identitat d'aquest hospital que, a la seva manera, ha reproduït el nou Sant Pau en el seu edifici modern de la ronda del Guinardó. La sala de dia era un saló, per estar una mica com a casa, encara que només fos

una il·lusió temporal.

Tolt just se'n sortia hi havia un petit racó per a l'oració, amb dos reclinatoris al davant d'una figura del sant a qui estava dedicat el pavelló, sant Rafael, amb el seu peix a la mà, tota una gran història de la narrativa bíblica, ja que es diu que va utilitzar els budells del pobre peix per, en un abraçada més propi de la màgia negra, foragitar un luxuriós dimoni, Asmodeu, que per amor havia matat els set marits consecutius d'una dona.

L'ESCOLA DE LA GUERRA // Aquell sant Rafael de l'entrada (el que es torna a exhibir al pavelló és la talla original) era una mica irracional, qüestió de fe, tot un contrast, perquè el que venia a continuació era el gran salt de la ciència mèdica. El que hem dit, la primera guerra mundial va ser una gran escola. La neteja correcta de les ferides, els raigs X, la penicil·lina, la cirurgia reparadora després dels efectes d'una explosió... Barcelona, és cert, era territori neutral, un lloc de refugi de grans fortunes europees. També de molt de vici, de malalties venèries. El cas és que, un cop aca-

La sala de dia del pavelló, amb mobiliari idèntic a l'original.

JOAN CORTADELLAS

Agustí Villaronga hi va rodar les escenes hospitalàries d'*Incerta glòria*.

Total, que l'oferta cultural de Sant Pau creix. A la magnificència del modernisme hi suma ara un relat sobre una etapa de la medicina. Però, segons es miri, ofereix una mirada més, que pot passar inadvertida d'entrada, encara que seria injust.

EL DECLIVI // L'Hospital de Sant Pau, avui monumentalitzat, és un perfecte paradigma de les contradiccions d'aquesta ciutat. Igual que l'Eixample de Cerdà aviat va ser desvirtuat perquè l'ambició dels propietaris de les terres no tenia sostre, a Sant Pau hi va passar una cosa semblant. La manera com va ser concebut el recinte sanitari, en què l'entorn ajudava tant a la curació com les mateixes medecines, va deixar pas a un ús intensiu de cada metre quadrat. A la gran sala de Sant Rafael es va construir un pis superior i es van compartimentar els espais. Es van fer malbé d'aquesta manera valuosos elements del modernisme. Per fora, els

La sala albergarà ben aviat exposicions; la primera, d'instrumental mèdic antic, del que talla la respiració

bada la guerra, va ser molt el que va arribar de cop i volta. Abans d'aquella contesa, el metge sabia del seu pacient el que aquest li deia. Em fa mal aquí o allà. Després d'aquella guerra, el diagnòstic va passar a basar-se en dades.

El profund *lifting* al qual ha sigut sotmès aquell pavelló, en definitiva, transporta de forma emocionant a aquells anys. Al fons, un conjunt de llits donen perfecta idea de com va ser. Abans d'arribar-hi, una col·lecció de fotos d'època relaten part del procés de construcció de l'hospital i ajuden a comprendre la quotidianitat del pavelló de Sant Rafael. Algunes de les fotografies, per cert, són retrats poc vistos de la ciutat. En una, a l'esquerra, apareix la façana del Naixement de la Sagrada Família i quatre tímides primeres torres i, a la dreta, els primers edificis de l'hospital. Entre una joia arquitectònica i l'altra només hi ha terres de cultiu i algun edifici sense sentit. Quins temps.

Entre els plans de futur dels responsables del Recinte Modernista de Sant Pau hi ha utilitzar el pavelló Sant Rafael com a espai d'exposicions temporals, sempre relacionades d'una manera o altra amb el que aquell lloc va ser. La primera prevista, per exemple, exhibirà part dels fons del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya, amb seu a Terrassa, que atresora una col·lecció d'instrumental antic que a vegades posa els pèls de punta. Un altre destí inevitable del pavelló és el seu ús com a plató de cine, cosa lògica. El mes de juny del 2016, sense anar més lluny,

ARXIU HISTÒRIC HOSPITAL DE SANT PAU

► La sala de dia, en una fotografia històrica.

atracció en augment

Un quart de milió de visitants a l'any

El Recinte Modernista de Sant Pau (els gestors eviten anomenar-lo hospital, perquè encara convida a inesperades confusions) rep a l'any un quart de milió de visitants. És una xifra molt discreta si es compara amb l'imant que té el monument que es veu més bé des de l'escalinata principal del recinte, la Sagrada Família, que per visitar-

lo van pagar entrada el 2016 uns 4,5 milions de persones. És més, es calcula que pels voltants immediats del temple expiatori passen uns 20 milions de visitants.

Sant Pau, a l'extrem contrari de l'avinguda de Gaudí, juga en una altra divisió. No obstant, l'atractiu del recinte hospitalari modernista ja comença a notar-se als carrers adja-

cents. La part alta de l'avinguda va resistir impermeable a les botigues de *souvenirs* i a la restauració per a turistes fins fa pocs mesos. Ja no és així. És una estranya anomalia. Els responsables del recinte monumental asseguren que el perfil dels turistes que visiten aquesta obra de Domènech i Montaner no encaixa amb aquestes botigues.

pavellons semblaven més o menys sans. Per dins, en canvi, allò va acabar per ser una metastasi generalitzada d'envans i falsos sostres. Una cosa era que el modernisme passés de moda (a Catalunya més tard que en altres latituds) i una altra era que fos directament maltractat.

Per fer-se una idea d'això, resten pendents de restauració quatre pavellons. El de la Puríssima, primer tot just s'entra al recinte, a l'esquerra, és parcialment visible, no perquè llueixi, sinó perquè es comprèn com va quedar el conjunt del recinte després del trasllat de l'activitat mèdica al nou Sant Pau.

Va ser un moment estrany. L'arquitectura de l'hospital havia sigut declarada Patrimoni de la Humanitat per la Unesco el 1997. El 2009 va finalitzar el trasllat al nou edifici de la confluència de la ronda Guinardó amb el carrer de Sant Quintí. D'aquells dies és el treball fotogràfic que va realitzar Josep Maria de Llobet, que va titular molt oportunament *L'hospital malalt*. És una visita a un espai desert, més poètica que no pas documental, una col·lecció de retrats de passadissos i habitacions buides, amb parets plenes d'humitats a vegades, i un parell de commovedores fotografies dels túnels subterranis de Sant Pau, les artèries invisibles a través de les quals estaven realment comunicats tots els pavellons. Part d'aquells túnels són actualment visitables també, però llueixen potser massa asèptics. Pot ser que el 1920 fos així, però amb prou feines ningú en aquesta ciutat recorda aquell hospital. ≡